

Szubjektív objektív

Mindnyájunknak, akik megéltük, vannak emlékeink a rendszerváltás-rendszerváltozás időszakáról. De vajon létezik-e egységes, kollektív emlékezete a nemzetnek erről az időszakról? Költőinek tűnik a kérdés, az „esemény” után 25 évvel, amikor keleti szomszédunknál negyedszázados késéssel valami hasonló zajlik, mint a mi rendszerváltásunk. (Ha az események véres jellegét és az orosz birodalom viselkedési módját nézzük, akkor persze inkább a mi ötvenhatunkhoz lenne ildomos az ukrainai eseményeket hasonlítani...)

Boldogabb sorsú országokban, mint például nyugati szomszédunknál, Ausztriában a Russenzeit csak tíz évig tartott – épp elég volt nekik az is –, nálunk ehhez még hozzájött negyven: éppen két nemzedék ment rá: apáink, anyáink, (fiatalabaknak nagyapáink, nagyanyáink) élete: sorsok, tragédiák „oral history”-jai, feltárni, gyűjteni, gyorsan, amíg lehet..., de túléltek ezt is, mint a 150 éves török uralmat. És ha már Ukrajnát említettem: nézzük meg a történelmüket, tanulmányozzuk az ukrán nép sorsát, és máris a boldogabb nemzetek között érezhetjük magunkat...

Fiatal voltam, lelkes és optimista, és napi kapcsolatban, több esetben barátságban azokkal, akik a mi, Vas megyei rendszerváltásunk szereplői, közszereplői voltak. *Benkő Sándor korabeli fotóit* nézve megered az emlékezés patakja, hömpölyög szelíden, néha habzik és folyóvá duzzad, mint a Rába, néha színes, mint a megfestett Perint. De a hab nem véres és a szín nem vörös: vértelen, derűs napok, hetek, hónapok voltak ezek, ma már néhány elemében megmosolyogtató – és fiataljaink számára nehezen érthető, dekódolható üzenettel:

Vajon hányan értik ma azt, hogy az MSZMP első emberének vasi látogatásakor két napig lehetett gorenjéket kapni a Borostyánkő áruháznál? (Fiataloknak: Értitek? az év 365 napjából 2 napig lehetett fagyasztóládát venni, ami már akkor is fontos árucikk volt, mert mi, magyarok szeretünk spájozni, raktározni, – genetikailag belénk van kódolva ez a túlélési technika...).

Állunk a Berzsényi téren Dani uraság szobra körül, a megyei pártbizottság épülete előtt, néhány száz lelkes tüntető, kezeinkben transzparenszek: „Munkás kell, őrség nem”, „Munka-sör” és hasonló feliratok, gyanús alakok az erkélyeken, csöndben telefonálgatók, fényképezgetők a relaxák mögött.

Gombát gyűjtünk a vasfüggöny lebontása után, az egykori határsávban, ahová a madár is csak engedéllyel repülhetett be: még soha nem gyűjtöttünk ennyi vargányt, galambicát, óriás őzláb gombát, és akadt róka-gomba is szépen, utána közös főzés és vacsora a Németh László Szakkollégiumban. Az már csak hab a tortán, hogy a frissen birtokba vett kollégiumunk néhány héttel előtte még a helyi „foximaxi” megyei intézménye volt. (Lassan eljön majd az ideje egy szótár/lexikon összeállításának is a rendszerváltásról: foximaxi: az MSZMP megyei továbbképző intézménye, nevét onnan kapta, hogy az olyan áltudományt végzőket, mint a „tudományos szocializmus”, főként itt képezték, lásd még: Marxista-Leninista Esti Egyetem.)

Ülünk a Gödörben, az egykori Püspöki Sörházban, és Für Lajost, Csengey Dénest hallgatjuk, (ó boldog békeidők, amikor még a kisfröccs mellé egy cigit is el le-

hetett szívni in situ), a szomszéd asztalnál besúgó ül, előtte vagy 10 kisfröccs, lát-szólag velük szeméz, valójában bennünket figyel, alig feltűnő, már nehezen bírja a lelki terhelést, mi nem zavartatjuk magunkat, nem suttozunk, szívja csak magába ő is az új eszméket.

Az oroszok kivonulása két részben: az elsőben az egykori huszárlaktanya, piros sávós nyílt parancssal léphetünk be a szó szerint még gőzölgő objektumba, össze-szart folyosók, kitört ablakok, fahordóban a szétfolyásig rothadó sózott hering (akár a középkorban), a bűze még mindig itt van az orromban ma is, olyan az egész, mintha egy hordányi söpredék állt volna éppen most tovább. A második részben Hajmáskér, „búcsúztatjuk” a szovjet katonavonatot, a baloldali (máig) sztár újságíró fehér BMW-jével – figyelem, 1989! – majdnem elsodor bennünket és a katonazene-nekart. (Persze máig műsorai vannak a tévében és véleményformáló helyeken ő mondhatja meg nekünk a frankót.) A vonatablakban szerencsétlen kiskatonák: kirgizek, tatárok, oroszok, ukránok meg a többiek: külsőre nagyon különböznek, de most mind egyformák: szemükben könnyek, hisz indulnak haza, a bizonytalan-ságba, a nagy semmibe, innen, tőlünk, nekik „nyugatról”. Egy pillanatra a megszállott megsajnálja a megszállót.

Nagy Imre és mártírtársainak újratemetése: Orbán Viktor beszéde és az a hatodik koporsó: „a hatodik koporsóban nem csupán egy legyilkolt fiatal, hanem a mi elkövetkező húsza vagy ki tudja, hány évünk is ott fekszik”. Látnok ez az ember. Igen, ez volt talán a legfontosabb nap a nemzet kollektív tudatában, lelkében – ha van ilyen: szűnni kezdett a félelem, éreztük, hogy sikerülni fog, és igen, lehet, józanon, vér nélkül. Este a híradóban öcsém, ahogy a dísz-század tagjaként a menet élén viszi a hatalmas koszorút a koporsó előtt. (Anyánk nézi híradót, és aggódik, félt bennünket.) (Fiatalabbaknak: igen, a rendszerváltás előtt még csak egyfajta tévé és híradó volt, ja, és sokáig nem volt adás hétfőnként, „műsorszünet”-monoszkóp...)

Soha nem múltó közösségi élmény március 15, ahogy Szombathely Fő terére szépen, lassan szivárognak az emberek, kezükben nemzeti zászlókkal, szívükben derűvel és bizalommal, és megnyugvással látjuk, hogy a tér megtelt, és egyszerre dobbannak a szívek Gyurácz Ferenc beszédére.

Benkő Sándor fotóit nézve megelevenedik a múlt, a múlt, ami soha nem tér vissza, de mára már elég távol került tőlünk ahhoz, hogy kutatható, elemezhető legyen. Hogy tanulhassunk belőle. Hogy ne legyen több hatodik koporsó.

Szombathely, Március 15. tér

Berzsenyi tér, MSZMP székház

1989. március 15., a menet élén Ambrus Lajos, író a kisfiával és dr. Lőrinczy Huba irodalomtörténész (jobbról a második)

1989. március 15., a szónok dr. Gyurácz Ferenc

1989. március 15.

1989. április 4., ünnepség az MSZMP székházában

Szentmise a Markusovszky kórházban

1989. szeptember 28., tüntetés a munkásország ellen

A Stop kocsmában

A szennyezett Perint patak

Roncsderby

MDF-ülés Für Lajossal Sárváron 1989. november 12-én

Telefonközpont átadása 1989 februárjában Németh Miklóssal

A műszaki zár bontása

Az orosz csapatok kivonulása

É L E T Ü N K

Irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat • L I . é v f o l y a m

Kiadja: Berzsényi Dániel Könyvtár – Szombathely MJV Önkormányzata • Felelős kiadó: Pallósiné Dr. Toldi Márta, tel.: 94/513-530, mobil: 06-30/629-2765 • Főszerkesztő: Alexa Károly; E-mail: eletunk@bdkm.hu • Előfizetésben terjeszti: BDK 9700 Szombathely, Dr. Antall József tér 1., Tel.: 94/513-537; elofizetes@bdkm.hu • Előfizetési díj egy évre: 6000 Ft, egyes szám ára: 1500 Ft. Megjelenik negyedévente, 400 példányban. • Nyomdai előkészítés: Zoom-DTP Kft. • Nyomtatás: Palatia Nyomda és Kiadó Kft., Győr • ISSN–0133–4751

1800 Ft

Életünk

A RETÖRKI KUTATÓI:

B. Révész László, Bank Barbara, Horváth Miklós, Kahler Frigyes, Kávássy János Előd, Kukorelli István, Orosz Tímea, Riba András László, Simon János, Speidl Zoltán, Zinner Tibor, valamint Majthényi László

Az 1989-es fotóriport képeit Benkő Sándor munkáiból válogattuk.